

TÜRÜK

Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2018, Yıl:6, Sayı:14

Geliş Tarihi: 12.07.2018

Kabul Tarihi: 15.08.2018

Sayfa:88-104

ISSN: 2147-8872

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ATASÖZLERİNDE SAYILAR: “İKİ” ÖRNEĞİ*

İ. Gülsel SEV**

Özet

Eskiden “sav” adıyla bilinen atasözü, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırıp ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş özlü sözler olarak tanımlanmaktadır. Atasözleri, bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermeye kullanılan az sözle söylenen etkili bir dil aracıdır. Halkın beğenip benimsediği bu kültür taşıyıcısında “sayılar”ın da önemli bir yeri vardır. Dilimizin temel sözcükleri arasında yer alan sayıların sözlü ve yazılı kültürümüzün bir parçası olan atasözlerinde kullanılması gayet tabiidir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi atasözlerinde kullanılan sayılar hususuna değinilecek, çalışmanın kapsamı “iki” sayısı ile kurulanlarla sınırlandırılacaktır. Türk halk inanışında “üç”, “dört”, “beş”, “yedi”, “dokuz”, “kırk” gibi kutlu olarak tanımlanan özel sayılar bilinmektedir. “iki”, “bir” sayısının ardışıdır, çokluğu ifade eder. Evrendeki ikilik “iki” ile sembolize edilir. “iki”nin atasözlerimizde diğer sayılara göre daha fazla kullanılmasında mutlaklığı işaret eden “bir”in elbette etkisi vardır. Çalışmada “iki”nin ana başlık ve alt başlıklarla *isim, sıfat, zamir, zarf* olarak nasıl kullanıldığı, daha çok hangi sözcüklerle kalıplaştığı işlenecek, tespitlerde bulunulacaktır. Ayrıca “iki” ile kurulan atasözlerinin “bir” ile, zıtlık da ifade edecek şekilde, “*iki...bir / bir...iki*” kalıbında “*iki eğriden bir doğru çıkmaz*”, “*iki dinle bir söyle*”, “*bir koltuğa iki karpuz sığmaz*”, “*bir buldu, iki ister; akçe buldu, çıkın ister*” örneklerindeki gibi eş dizimli kullanımlarına da yer verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi, atasözü, sayılar, iki

* Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, sev_g@ibu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7123-4849, gulselsev@gmail.com

** Bu çalışma, 2-4 Kasım 2017 tarihlerinde Malatya İnönü Üniversitesinde gerçekleştirilen Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda Sözlü Bildiri olarak sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş, düzenlenmiş şeklidir.

NUMBERS IN THE PROVERBS OF TURKEY TURKISH: THE SAMPLE OF “TWO”

Abstract

Proverbs, which were known as “sav” previously, are defined as wise sayings adopted by community with stereotyped forms which have become doctrines as advices or wisely thought or general judgements basing on our ancestors’ long experiences. Proverbs are effective language materials for defending an idea, commenting on an event / a behavior or criticizing. Numbers are important for these culture carriers which were adopted by society. It is very natural for numbers, which are basic vocabularies of our language, to be used in proverbs, which are parts of our oral and written culture.

The focus of the present paper is the numbers used in proverbs, and the content of the study is restricted with number of “two”. Some numbers such as “three”, “four”, “five”, “seven”, “nine”, “forty” are known as blessed in Turkish folk believes. The consecutive of bir “one” is iki “two”, and it refers to plurality. The duality in the universe is symbolized with “two”. That one is used for absoluteness is effective for usage of two in proverbs more than the other numbers. How the number two is used as noun, adjective, pronoun or adverb, and with which words it is stereotyped is analyzed with some determinations in the present study. Besides, some examples such as “*iki...bir / bir...iki*” kalıbında “*iki* eğriden *bir* doğru çıkmaz”, “*iki* dinle *bir* söyle”, “*bir* koltuğa *iki* karpuz sığmaz”, “*bir* buldu, *iki* ister; akçe buldu, çıkın ister” in which “two” is used in a contradictory sense with one are also included in the frame of the study.

Key Words: Turkey Turkish, proverb, numbers, two

Giriş

“Halkın sesi, hakkın sesi” diye eski bir sav vardır, bu sav, MÖ VIII. yüzyılda yaşayan okumuş, felsefe ile uğraşmış İyonyalı Heseidos’a mal edilmiştir. Bu sözü, bütün insanlığa yaygın doğal, ortak bir geleneği dile getiren ilkel bir sav ya da bütün yasaların kaynağı, insan toplumunu yaratan gücün içgüdüğü gibi görmek mümkündür.¹

DLT’de “sav” adıyla bilinen özlü kavramlar, islamiyetin kabulüyle “darbimesel, mesel, emsal, hikmet, hisse” ile, Cumhuriyetin ilanından sonra “atasözü ya da atalarsözü” sözcükleriyle karşılanmıştır. Atasözü, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırıran ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş özlü sözler olarak tanımlanmaktadır.²

Atasözleri, bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermeye kullanılan az sözle söylenen etkili bir dil aracıdır. Halkın beğenip benimsediği bu kültür

¹ EYÜBOĞLU E. Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul 1973, s. XI.

² AKSOY Ömer Asım, *Atasözleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1981, s. 36.

taşıyıcısında “sayılar”ın da önemli bir yeri vardır. Sayı isimlerinin varlıkları hemen hemen dilin varoluş dönemlerine kadar uzanmaktadır. Türkçedeki sayılara ilk olarak Köktürk yazıtlarında rastlarız. [Sayılar -sıfır hariç-] Köktürk, Yenisey ve Eski Uygur Türkçesinde aynıdır: bir, eki, üç, dört, beş ~ biş, altı, yiti, sekiz, tokuz, on, yigirmi, otuz, kırk, elig, altmış, yitmiş, sekiz on, tokuz on, yüz, bin ~ min, tümen.³ Sayılar, o dili konuşan milletlerin inançlarından, sosyal ve coğrafi çevrelerinden, etkileştikleri kültürlerden tarihlerinin her olayından, gelenek ve göreneklerinden izler taşımaktadır. Üstünova “bugün Türk toplumunun geleneklerinde öne çıkan sayıların, mitolojik dönemden günümüze kadar doğu-batı uygarlıklarının pek çoğunda, Hristiyanlıktan Museviliğe, İslamiyete kadar pek çok inanç sisteminde, birçok öğretilerde görülmesinde kültürlerarası etkileşimin payı yadsınamaz.”⁴ diyerek farklı kültürlerdeki ortaklıklara vurgu yapar. Şavk ise sayı isimlerinin dillerin millî özelliklerini en iyi şekilde yansıttığına işaret eder.⁵

Dilimizin temel sözcükleri arasında yer alan sayıların sözlü ve yazılı kültürümüzün bir parçası olan atasözlerinde kullanılması gayet tabiidir.

Türk halk inanışında “üç”, “dört”, “beş”, “yedi”, “dokuz”, “kırk” gibi kutlu olarak tanımlanan özel sayılar bilinmektedir. Türk mitolojisinde ve günümüze kadar ulaşan halk kültürü ürünlerinde sayılara çeşitli anlamlar yüklendiği görülür. Sayılar tek başlarına kutlu sayılmazlar; karşıladıkları nesnelere, düşündürdükleri kavramlarla, yüklendikleri inanç unsurlarıyla değer taşırlar.⁶ Sayıların en çok kullanıldığı dil ürünleri arasında atasözlerini saymamız gerekir. Türkiye Türkçesine ait atasözlerinde kullanılan sayı isimleri ve örnekleri alfabetik olarak şöyle sıralanabilir:

altı (Ağı kaldı, bağı kaldı; komşular yardım ederlerse *altı* aylık işi kaldı);

altmış (*Altmış* çuval yüz harar, herkes işine geleni arar);

beş (Ağlayanın bir derdi var, gülenin *beş*);

bin (Ar’ı olana bir söz, olmayana *bin* söz);

bin bir (*Bin bir* ayak bir ayak üstüne);

dokuz (Aça *dokuz* yorgan örtmüşler, yine uyuyamamış);

dört (Açla çıplak şen olur, *dört* yakaya şan olur);

elli (El etse *ellisi*, göz etse tellisi gelir);

kırk (*Kırk* deveyi bir aslan güder);

on (*On* dönüm Osman, yan gel Osman);

on beş (*On beş*indeki kız ya erde gerek ya yerde);

³ KAYMAZ Zeki, “Türklerde Sayı Sistemleri”. Türkler C 3. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 419.

⁴ ÜSTÜNOVA Kerime, “Geleneklerin Diline Yolculuk: Yedi Sayısının Kullanımı”, 21. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Makedonya-Üsküp 2016, s.2.

⁵ ÇELİK ŞAVK Ülkü, “Manas ve Maaday-Kara’da Sayılar”, *Millî Folklor Dergisi*, Yıl 13, Sayı 50, 2001, s. 52.

⁶ DURBİLMEZ Bayram, “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-Nâmelerde Dört Sayısı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 52, 2009, s. 71.

- on sekiz** (*On sekiz* kazak bir Abdurrezzak);
- otuz** (*Otuz* petek arım var; yiyecek balım yok);
- otuz iki** (*Otuz iki* dişten çıkan, otuz iki ağza yayılır);
- sekiz** (*Sekiz* keçiyeye, dokuz çoban lazımdır);
- üç** (Akçenin *üçü* kaldı, insanın piçi);
- yedi** (Bir topal bit bir gecede *yedi* yastık dolaşır);
- yetmiş** (İnsan yedisinde ne ise *yetmiş*inde de odur);
- yetmiş iki** (Ayının *yetmiş iki* oyunu, bir armudun başındadır);
- yüz** (*Yüz* gün gezersin kırdı, bir gün gidersen kurda).

Yukarıdaki örneklerde en fazla atasözü örneğinin bulunduğu sayı ismi “kırk” ve “bin”dir. “On”, “otuz”, “kırk”, “elli”, “altmış”, “yetmiş”, “yüz”, “bin” gibi on ve katları sayılar; “on beş”, “on sekiz”, “otuz iki”, “yetmiş iki” gibi sayı grubu oluşturan sayılar da atasözlerinde kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesi Atasözlerinde “iki”

Türkiye Türkçesinde “bir” sayısı ile kurulan atasözleri inkar edilemeyecek ölçüdedir. Pisagor’un sayı felsefesinde sayılar *Monad*, *Duad*, *Triad*, *Tetrad* diye ifade edilir. Bu felsefeye göre önu ve sonu olmayan sonsuz “bir” monaddır. Monad, bütün nesnelere başlangıcıdır. İki türlü “bir” vardır. Birincisi bütün sayılar zincirinin içinden çıktığı, onları içeren ve Tanrıların Tanrısı mutlak “bir”dir. Bu “bir”, Tanrıyı ve ilahî aklı simgeler. Diğer “bir” ise sayılar dizisinde çokluğa zıt olarak yaratılmış, göreceli “bir”dir.⁷ Hazar ve Şengönül’e göre “bir” başlangıçtır, başlangıç olmazsa biz o şeyin varlığını asla fark edemeyiz. “Bir kez doğarız.” İşte böyle bir başlangıç, nesnelere sayma ihtiyacında da kendini göstermiş ve kişiöglü saymaya “bir” rakamıyla başlamıştır. Tasavvufta ise vahdet’tir. “bir” tasavvufta tek ve eşsiz, benzersiz olan yaratıcıdır. Yunus’un “Bir garip ölmüş diyeler...” şeklindeki ifadesinde “bir” aynı zamanda belirsizliği gösterir.⁸

Bu çalışmanın kapsamı “iki” sayısı ile kurulan atasözleriyle sınırlandırılmıştır. Ruhlen insan dilinde zamanın getirdiği değişime en iyi direnen kavramlardan birinin “iki” olduğunu belirtir.⁹ Pisagor’da “iki” sayısı, temelde evrendeki ikiliği gösterir. Duad ya da Diyad olarak adlandırılan “iki” hikmetten doğan fikri sembolize eder.¹⁰ “iki”, “bir” sayısının ardışıdır, çokluğu karşılar. Evrendeki ikilik “iki” ile sembolize edilir. Schimmel’e göre “iki” mutlak varlıktan ayrılmayı da gösterir.¹¹ “iki” aynı özelliklere sahip “iki” şeyi de işaret eder. Nitekim

⁷ RONAN Colin, A. *Bilim Tarihi*, (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun), Tübitak Yayınları, Ankara 2005, s. 78. WEBER Alfred, *Felsefe Tarihi*, (Çev. H. Vehbi Eralp), Sosyal Yayınları, İstanbul 1991, s. 26.

⁸ HAZAR Mehmet, ŞENGÖNÜL Mehmet, “Türk Kültüründe Sıfırdan Dokuza Kadar Sayı Adları ve Matematik Değerleri”. BAL-TAM Türklük Bilgisi 17, Eylül 2012, Prizen, s. 143.

⁹ RUHLEN Merritt, *Dilin Kökeni* (Çev. İsmail Ulutaş), Hece Yayınları, Ankara 2006, s.106.

¹⁰ YÜCEL Ümmühan *Türk Halk İnanışlarında Sayılar*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s.13-15.

¹¹ SCHIMMEL Annemarie, *Sayıların Gizemi* (Çev. Mustafa Küpüşoğlu), Kabalıcı Yayınları, İstanbul 2001, s. 57.

Türklerde eskiden beri benzer olanları (ikizleri) ifade etme, daha çok vücutta çift bulunan organ adlarında r:z denkliği (göğüs <köküz <kökür) şeklinde arkaik bir unsur olarak korunmuştur.¹² Yazımızda Türkiye Türkçesine ait atasözlerinde “iki” örneğinden yola çıkmamızın sebebi sayılar konusunda en fazla “iki”yle üretilmiş atasözlerinin bulunmasıdır.¹³ “iki”nin atasözlerimizde diğer sayılara göre daha fazla kullanılmasında “bir”in ardışığının olmasının elbette etkisi vardır. Aşağıda “iki” sayısının ana başlık ve alt başlıklarla *sıfat*, *zamir*, *zarf*, *isim* olarak nasıl kullanıldığı, daha çok hangi sözcüklerle kalıplaştığı işlenmiştir:

1. İki Sayı Sözcüğünün Sıfat Olduğu Örnekler: “İki” sayısı atasözlerinde en çok sıfat olarak kullanılır, sıfat tamlaması içinde yer alır.

1.1. Organ İsimleriyle Kurulanlar

1.1.1. Ayak İsmi

Bir ayak gelene *iki ayak* git.

Çevik kuş *iki ayağından* tutulur Delikanlının *iki ayağı* başına düşmandır.

Gel bana bir ayak (adım) geleyim sana *iki ayak* (adım).

Zeyrek kuş *iki ayağından* tutulur.

1.1.2. Baş İsmi

Çakmak karataştan iyilik *iki baştan*.

Değirmen iki taştan, muhabbet *iki baştan*.

Deve gelir Maraş'tan, iyilik hoştur *iki baştan*.

Dünyanın *iki başı* bir gelmez.

Düz duvar kesme taştan olur, iyilik (maslahat) *iki baştan* olur.

Geçim *iki başlı* olur.

Gönül gönüle karşıdır, sevgi *iki başlıdır*.

Hürmet ile muhabbet *iki baştan* olur.

İyilik *iki baştan* olur.

Mermer iyi taştan, iyilik *iki baştan*.

1.1.3. Diş İsmi

İki dişin arasına giren, murdar çıkar.

1.1.4. El İsmi

Bir el bir eli yıkar, *iki el* de bir yüzü yıkar.

Bir el bir eli yur, *iki el* de yüzü yur.

Bir el ile diken, *iki el* ile toplar.

Bir el ile eken *iki el* ile biçer.

Bir elin nesi var *iki elin* sesi var.

Bir elle veren *iki elle* alır.

El eli boyar, *iki el* yüzü boyar.

El eli yur, *iki el* de yüzü yur.

¹² HAZAR Mehmet, “Bedende Çift Olarak Bulunan Organ Adları Üzerine Bir Tespit Çalışması”. “Türk Kültüründe Beden” Konulu Uluslararası Sempozyum. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul: 04-05 Nisan 2007.

¹³ “İki” ile başlayan atasözleri için atasözleri hakkındaki en son çalışmalardan biri olan Albayrak’ın eserinden faydalanılmıştır. ALBAYRAK Nurettin, *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.

iki el bir baş (boğaz) içindir.

İki el, bir ağız besler.

iki el, bir boğaz için çalışır.

İki elin sesi var, bir elin nesi ?

İki elin vergisi, gönül sevgisi.

Önüme aş koy, *iki elimi* boş koy; yiyemezsem başıma taş koy.

1.1.5. Göz İsmi

Ahmet'in öküzü bakar *iki gözü*.

Allah'ın öküzü bakar *iki gözü*.

Azıksız yola çıkanın, *iki gözü* el torbasında kalır.

Bak bana bir gözle, bakayım sana *iki gözle*.

Bir kafaya *iki göz* gerek.

El için ağlayan *iki gözden* olur, yâr için dövünen iki dizden olur.

El için ağlayan *iki gözünden* çıkar.

Heybesinin *iki gözü* var; biri yılan dolu öbürü yalan.

İki göz cefadır, dört göz sefadır.

İki göz, bir başta süstür.

Kendi düşen *iki gözünden* olur.

Kendi düşen ağlamaz, *iki gözden* çıkar.

Kör ne ister, *iki göz*; biri eğri, biri düz.

Köre lazım *iki göz*, biri ela biri boz.

Körün aradığı *iki göz*, biri elâ biri boz.

Körün istediği *iki göz*, biri elâ biri boz.

Sen istedin bir göz, Allah verdi *iki göz*.

Sev seni seveni huri ise, sevme seni sevmeyeni *iki gözünün* biri ise

Tuz ekmek hakkı bilmeyen *iki gözden* olur.

1.1.6. Kulak İsmi

Allah insana bir ağız *iki kulak* vermiş, bir söyleyip iki dinlemek için.

Deve boynuz ararken *iki kulaktan* da olmuş.

İki kulak bir dil için (sen) iki işit bir söyle.

1.1.7. Yumruk İsmi

Bir başa *iki yumruk* çok olur.

Bir başa *iki yumruk* vurulmaz.

İki yumruk bir başa zordur.

1.1.8. Diğer Organ İsimleri

bacak → *İki bacaklı* güdülmez.

dil → *İki dilli* olan, cehennemliktir.

diz → El için ağlayan *iki gözden* olur, yâr için dövünen *iki dizden* olur.

dudak → Sır dediğin *iki dudak* arasında kalandır.

meme → *İki meme* birbirine dokunmuş olamaz.

1.2. Hayvan İsimleriyle Kurulanlar

1.2.1. Horoz / Kuş / Serçe / Şahin vb. İsimler

horoz → Bir çöplükte *iki horoz* ötmez.

Bir evde *iki horoz* olunca sabah güç olur.

İki horoz bir pinde geçinemez.

kanat → Kendi başına buyruk, *iki kanat* bir kuyruk.

Kuş *iki kanat*, bir kuyruk; ona dahi (bile) yel buyruk.

kuş → Bir okla *iki kuş* vurulmaz.

serçe → Adam adama gerek olur *iki serçeden* börek olur: Bir insan tek başına.

İki serçe dövüştü, yastıkçıya tüy düştü.

İnsan insana gerek olur, *iki serçeden* börek olur.

şahin → *İki şahin* bir yerde yuva yapmaz.

1.2.2. Kedi İsmi

İki kedi bir aslana pes (dur) dedirir.

1.2.3. Koç İsmi

İki koç bir ağılda ol(a)maz.

İki koç bir tencerede pişmez.

İki koçun başı (koç kafası) bir kazanda kaynamaz.

1.2.4. Köpek / İt İsmi

İki köpek bir kemiği paylaşamaz.

İki it boğuşursa yolcunun işi rast gider.

1.2.5. Tavşan İsmi

İki tavşan birden avlanmaz (tutulmaz).

İki tavşan kovan, birini bile tutamaz.

1.2.6. Diğer Hayvan İsimleri

aslan → *İki aslan* bir posta sığmaz.

at → *İki at* bir kazığa bağlanmaz.

Kırk yaşındaki eşek, *iki yaşındaki ata* arpa taşır.

bülbül → *İki bülbül*, bir dalda ötmez.

camuş → *İki camuş* arasından geçse, bir çift çarık çıkarır.

deve → Bir katarde *iki deve* kükremez.

donuz → *İki kara*, *iki sarı donuz*, ölünkörü; bir sarı, bir kara onu her zaman ara.

inek → Komşunu *iki inekli* (öküzlü) iste ki, kendin bir inekli (öküzlü) olasın.

kurban → Kıza *iki kurban*, oğlana bir kurban.

maymun → Bir ipten *iki maymun* oynamaz.

sıpa → *İki yaşındaki sıpa*, suya kendi gider.

1.3. Kişi İsmiyle Kurulanlar

Bir kavga için *iki kişi* şart.

Bir kişinin rızkı *iki kişiyi* aç koyar.

Düğün *iki kişiye* bir de deli komşuya.

Düğün olur *iki kişiye*, kaygısı düşer bütün (deli) komşuya.

Eşeğin gücü var diye *iki kişi* yükletmemeli.

Gösterişsiz eşeğe *iki kişi* (adam) biner.

İki kişi dalaşsa üçüncüsü kazanır.

İki kişi dinden (çıkınca) bir kişi candan (çıkar).
İki kişi dinden olursa, bir kişi candan olur.
İki kişi konuşurken, üçüncü sen olma.
İki kişi lakırdı ederken, sen üçüncü olma.
İki kişi yerinden kııldansa, bir üçüncüye de yer açılır.
İki kişinin bildiğini herkes bilir.
İki kişiye bir börek, gerisine (üçüncüye) ne gerek.
İki kişiye bir börek, senin neyine gerek.
 Nerede var *iki kişi* sen üç olma.

1.4. Defa / Kere / Kez İsmiyle Kurulanlar

defa → Acele sıçan *iki defa* sıçar.
 Bir tilkinin derisi *iki defa* alınmaz.
 Borca içen *iki defa* sarhoş olur.
 Tilki *iki defa* tuzağa düşmez.
kere → Adam olan *iki kere* aldanmaz.
 Akıllı *iki kere* aldanmaz.
 Bir kere aldanışta, kabahat aldatanın, *iki kere* aldanışta kabahat aldananın.
 Fukara *iki kere* sevinir, yeniyi bulduğunda, eskiyi tamir ettirip giydiğinde.
 İnsan *iki kere* ölmez.
 Sağır için *iki kere* ezan okunmaz.
 Sağır için *iki kere* kamet getirilmez (olmaz).
 Tez veren *iki kere* verir.
 Yıldırım aynı yere *iki kere* düşmez.
kez → Veresiye şarap içen *iki kez (kere)* sarhoş olur.

1.5. Meslek / Unvan vb. İsimlerle Kurulanlar

cambaz → *İki cambaz*, bir ipte oynamaz.
çerçi → *İki çerçi*, bir eşeği yükleyemez.
çoban → Çok çoban çokuşur, *iki çoban* öpüşür, ille tek çoban.
dilenci → Bir kapıda *iki dilenci* olmaz.
ebe → *İki ebe*, çocuğu topal eder.
hâkim → Bir şehre *iki hâkim* hükmedemez.
kaptan → Bir gemide *iki kaptan* olmaz.
 Gemiyi batıran *iki kaptandır*.
İki kaptan bir gemiyi batırır.
padişah → Bir şehre *iki padişah* olmaz.
 Dokuz abdal bir kilimde uyur, *iki padişah* bir iklime sığamaz.
 Dünya bir padişaha az, *iki padişaha* çok.
reis → Bir gemiyi *iki reis* batırır.
şah → Bir tahtta *iki şah* olmaz.
şahit → Dava için bir kadı ispat için *iki şahit* lazımdır.
İki şahitle bir adam asılır.
İki şahitle bir hisar alınır.

1.6. Cinsiyet İfade Eden İsimlerle Kurulanlar

adam → *İki adam* başında fesin yok derse, elini başına çal.

İki adam başında fesin yok derse, elini başına çal.

İki adam bir börek, sana ne gerek.

İki adama bir ocak, geriden geleni kovacak.

Boş tüfek *iki adam* korkutur.

Ortaklık iyi olsa, *iki adam* bir avrat alır.

Dolu tüfek bir adam korkutur, boş tüfek *iki adam*.

ana → Tatlı dilli kuzu, *iki anayı* emer.

İki karılı bittin, *iki analı* süttten ölür.

İki analı süttten, *iki evli* bittin ölür.

avrat → *İki avratlı* ev çöplük olur.

Kar karı yer, *iki avrat* bir eri yer.

bacı → *İki bacı*, bir herifte dur(a)maz.

güzel → *İki güzel*, bir bir yastığa baş komaz.

karı → *İki karı* birbirine umutlanmış, eti çengelde kurtlanmış.

İki karılı, bekâr ölür.

kız → Bir evde *iki kız* olacağına dağda domuz olsun.

Bir evde *iki kız*, biri çuvaldız, biri biz.

kuma → *İki kumanın* çamaşırı bir tekneye sığar da iki eltininki sığmaz.

oğul → *İki türlü oğul* var: Biri belden gelir, biri yoldan.

1.7. Yiyecek / İçecek İsimleriyle Kurulanlar

bal → *İki dirhem bal* için yarım okka b.. yenmez.

dene → Dene dene (tane) eş olur, *iki deneden* bir aş olur.

karpuz → Bir elde *iki karpuz* tutulmaz.

pılav → *İki pılav* arasında bir su gerek.

su → *İki su*, bir ekmek yerini tutar.

zehir → Bir iyi şarap, bir dilber avrat *iki tatlı zehirdir*.

İyi şarapla dilber avrat, *iki tatlı zehirdir*.

1.8. İkinci Sözcüğüyle Kurulanlar

Bir kere aldanan *ikinci kere* aldanmaz.

İkinci koca, karanlık gece.

İlk karı dert karısı; *ikinci karı* mülk karısı.

1.9. Eşya İsimleriyle Kurulanlar

akçe → Tavşan ne kadar büyük ise (büyük olsa da) pahası *iki akçedir*.

Tavşan ne kadar yüğrükse de pahası *iki akçedir*.

balta → Zulüm ve teaddi binâ-yı devletin *iki baltasıdır*.

beşik → Kızı kızken görmeyeyim; bir beşik, *iki beşik*, üç beşik, dört beşik sonra göreyim.

bez → Donsuzun aklından *iki metre bez* geçer.

çakşır → Kendinden bilmeyen çuhadar, yılda *iki çakşır* eskitir.

etek → Bir el ile *iki etek* tutulmaz.

kamçı → *İki kanat (kamçı)* bir kuyruk; herkes (kendi) başına buyruk.

kapı → Bu dünya *iki kapılı* handır, gelen bilmez, giden gelmez.

kaya → *İki sert kaya* un öğütmez.

kese → Kanın diyeti beş yüz, namusun *iki bin kesedir*.

odun → *İki odun* eş olur, üç odun ateş olur.

şilte → *İki şilte* bir yastık onu da terkiye astık.

taş → *İki taş* çatarlar, kan diye satarlar.

İki taş koysam bir baca, nereye varsam bir koca.

İki taştan baca olur, nereye varsan koca olur.

testi → *İki testi* tokuşunca biri elbet kırılır.

tezek → *İki tezek*, bir taşta bela.

tımar → *İki tımar* bir yem yerine geçer.

yaka → İhmalcinin *iki yakası* bir araya gelmez.

Eğrinin *iki yakası* bir araya gelmez.

Kumarbazın *iki yakası* bir araya gelmez.

1.10. Yer / Mekân İsimleriyle Kurulanlar

ara → Toprağın karası *iki suyun arası*.

cihan → Doğruluk *iki cihana* da yaraşır.

Doğruluk *iki cihanda* da yarar.

dünya → Zengin *iki dünyası* da mamurdur.

kat → Akşam işi *iki katlı* sabah uykusu tatlı olur.

kible → *İki kibleye* tapanda din olmaz.

taraf → *İki tarafa* bakan, şaş kalır.

yer → At kazığı koparsa, *iki yere*, dört g..üne vurur.

İki yere bakan şaş bakar.

1.11. Diğer İsimlerle Kurulanlar

Arsıza *bir sille*, *iki sille* kâr değil.

Hem şamdan temizlenir hem pilav yağlanır; *iki uçlu iyilik* olur.

İki âlemde de iyilik gibi sermaye yoktur.

İki gemi kolu tutan tez boğulur.

İki gün birbirine uymaz.

İki günlüğüne tavşan derisi de katlanır.

İki kardeş dövüşmüş, içine deliler karışmış.

İki kardeş savaşmış, ebleh buna inanmış.

İki rekat namaz, onu da günahlar komaz.

İki sağırlar birbirini ağırlar.

İki söz, büyü yerine geçer.

İki şekavet arasındaki saadete itibar olunmaz.

İki yüzsüz birbirinden arsız.

İki zıt bir araya gelmez.

İnsanı *iki yaprak* etmezler.

Kara ile sarıdan hörü, sarı ile sarıdan peri, *iki karadan* elinin körü doğar.

Misafirin umduğu, ev sahibine *iki öğün* olur.

Sağır için *iki kamet* olmaz (alınmaz).

Sikkeyle hutbe padişahın *iki delilidir*.

Yaz gününün yağışı, *iki sevgilinin* döğüşüne benzer, şimdi gelir, şimdi geçer.

2. İki Sayı Sözcüğünün Zamir Olduğu Örnekler: İki sözcüğü “ikisi” ve “her ikisi” sözcüklerinde zamir olarak kullanılmaktadır.

2.1. İkisi Zamiri

Adın ne ? Berber Ahmet. Sanatın ? *İkisini* birden söyledik ya !

Adın nedir ? Terzi Ahmet. Sanatın ? *İkisini* birden söyledik ya !

Anteplinin *ikisi* bir yere çok birisi az.

Bir adamın azağını iki kişi yese *ikisi* de aç kalır.

Bir kişinin yediğini iki de yer ama, *ikisi* de aç kalır.

Bir kişinin yiyeceği ile iki kişi doyar ama *ikisi* de aç kalır.

Cömerdin biri gider nekesin *ikisi*.

Dünya dört kuplu bir tekne, *ikisinden* kadın tutar, *ikisinden* erkek.

İkisi bire değmez, biri hiçe.

Kadının biri âlâ, *ikisi* bela, karının biri âlâ, *ikisi* bela.

Körün istediği bir göz, *ikisi* olursa ne söz.

On ceviz alsan *ikisi* çürük çıkar.

Bu zamirle kurulmuş örneklerin bazılarında öncesinde, ayrı ayrı iki nesne / kişi / eylem zikredilmiştir.

Ak köpek kara köpek; *ikisi* de köpektir.

Âlim de bir cahil de bir. *İkisi* de Allah'ın kulu değil mi ?

At yürür, it seğirtir, *ikisi* bir aynı yere varır.

Çiftçi yağmur ister, tuğlacı (kiremitçi) kurak, *ikisinin* de muradını veren Hak.

Deme dostuna der dostuna; *ikisi* birden saman teperler postuna.

Deveye sormuşlar, inişi mi seversin yokuşu mu ? Yük olduktan sonra *ikisini* de şeytan alsın demiş.

Ha ördek ha değirmen *ikisi* dahi suda yürür.

Hem ikrar hem vermek *ikisi* bir yerde cem olmaz.

İt linge gider, deve lönge gider; *ikisi* de konak yerine varır.

İyi şarap, oynak avrat iki tatlı yavudur; *ikisi* de bile olsa, iki tatlı ağudur.

Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur; çünkü *ikisinin* de geri gelme ihtimali yoktur.

Kör köre kılavuz olursa *ikisi* de çukura düşer.

Misafir misafiri sevmez, ev sahibi *ikisini* de.

Olsa ile bulsa, *ikisi* bir araya gelse neler olurdu neler.

Zengin yer baklava, güllaç; fakir yer bulgur, bulamaç; sabah kalkar *ikisi* de aç.

“ikiniz” zamiri tek örnektir.

Tencere tencereye: “Dibin kara” demiş, öteki: “Seninki benden kara” deyince, sacayak: “Hele hele *ikinizin* de dibini gördüm.” demiş.

2.2. Her İkisi Zamiri

Ekinci yağmur ister, yolcu kurak, *her ikisinin* muradını verir Hak.

Mert merdi keser, Mürteza Ali *her ikisini* de.

3. İki Sayı Sözcüğünün Zarf Olduğu Örnekler: “İki” zarfı aşağıdaki örneklerde defa / kere / kez anlamlarında fiilleri miktar zarfı olarak tamamlar.

Al alan *iki* bakar.

Ala bakan *iki* bakar.

Çabuk veren, *iki* verir.

Çekirge bir sıçrar, *iki* sıçrar sonunda ele geçer.

Çekirge bir sıçrar, *iki* sıçrar, sonunda yakalanır.

Even, *iki* sıçar.

İki çatsan baca olur, kime varsan koca olur.

İki kaynar, bir coşar; güzelin aşı tez pişer.

İki kaynar, bir taşar; evlat aşı tez pişer.

İki olur kılıç yarası, iyileşmez dil yarası.

İki taşar, bir pişer; güzelin aşı dünden (tez) pişer.

İki tutar, bir yutarı besler.

İki yatan üç kalkar.

Katarda lök bir öter, *iki* öterse birinin t...ını çekerler.

Kılıç bir keserse, ekmek *iki* keser.

Komşunun eşeğini *iki* iste ki, Allah sana da bir versin.

Kurdu gören bir bilir, görmeyen *iki*.

Kürt’e (Türk’e, Yörük’e) bir verme, *iki* ister; akçe verme, çığı ister.

Mertten bir çıkar namertten *iki*.

Ölen bir ölmüş, ağlayan *iki*.

Seni, bir sevmeyeni, sen *iki* sevme.

Şu örnekte “iki”, durum zarfıdır.

Şaşı biri, *iki* görür.

3.1. İkinci Zarfı

İkinci ol, birinci olma.

3.2. İkişer Zarfı

Avrat kurnaz, bezeyi ufak ufak döker; çocuklar usta *ikişer ikişer* kapar.

Ev sahibi kurnazdır, pastırmayı ince doğrar; misafir daha kurnaz, *ikişer* üçer yutar.

“Kör kardeş, niçin dolmaları *ikişer ikişer* yiyorsun ? Nereden bildin ? Kendimden, demiş.

4. İki Sayı Sözcüğünün İsim Olduğu Örnekler: Aşağıdaki atasözlerinde “iki” gerek yalın gerekse ismin hâllerini alarak isim görevinde kullanılmıştır.

Dört göz *ikiden* farklı görür.

Bir bulan *ikiyi*, *ikiyi* bulan çıkıyı ister.

Bir isteyen *ikiden* bihaber gerek.

İkiyi bir alma, yiğit deyip karı alma.

Çitlembik, *iki* idik, üçlendik.

Kör ister bir göz, *iki* olursa ne söz.

Göz *iki*, kulak *iki*, ağız tek; çok görüp çok dinleyip (işitip) az söylemek gerek.

5. Eş dizimli Kullanımlar: “iki”nin “bir”in ardışı olduğu ve “bir”in teklik, “iki”nin çokluk ifade ettiği yukarıda belirtilmişti. Yani “bir” sayısı az olanı, “iki” sayısı ise atasözlerinde çok olanı işaret eder.

HİRİK de çalışmasında “iki” sayısının Türk dünyasındaki anlam alanının çokluk ile örtüştüğünü, “bir” sayısı ile zıtlık ifade edecek şekilde kullanıldığını belirtmektedir.¹⁴ Aşağıdaki örneklerde “iki” sayısı “bir” sayısı ile eş dizimlidir.

5.1. bir.... iki... Kuruluşunda Olanlar

Bana bir adım gelene, ben iki adım varırım.

Bir başa iki taş çok olur.

Bir buldu, iki ister; akçe buldu, çıkın ister.

Bir demeden (denmeden) iki denmez.

Bir emin iki yeminden evladır.

Bir esnemek, iki dirhem afyon yerini tutar.

Bir gönülde iki sevda yaşamaz.

Bir gördün yoldaş, iki gördün kardaş.

Bir günlük ömre iki günlük yiyecek.

Bir günlük ömür, iki günlük azık ister.

Bir günlük rızık için iki gün çabalama.

Bir karında iki minnet olmaz.

Bir kavga için iki insan lazım.

Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.

Bir koyundan iki post çıkmaz.

Bir koza iki fındık içi atarlar.

Bir mescitte iki mihrap olmaz.

Bir söyle, iki işit.

Bir söylemek, iki çiğnemekten alı kor.

Bir söylersen iki dinle.

Bir unluğa iki tozluğa.

Bir yıl nadassız kalan, iki yıl ekmeksiz (ekinsiz) kalır.

Cömertten bir gider kıskançtan iki.

Elinden dâd bir, feryad iki.

Eşeğe binmek bir ayıp, eşekten düşmek (inmek) iki ayıp.

İyiye bir selam, kötüye iki selam.

Ölüm bir gün, figan iki.

Şu örnekte bir...iki kalıbı ne...ne bağlama edatlarıyla kullanılmıştır.

Ne bana bir ne komşuma iki.

5.2. iki...bir...Kuruluşunda Olanlar

Akıllı iki kimse bir ipliği koparmaz.

Ayaya kalk oyna demişler; iki çam, bir bardak devirmiş.

Her çay için birer yol, iki ırmak bir sel olur.

¹⁴ HİRİK Erkan, “Türk Dünyası Atasözlerinde Sayılar ve Anlamları”. *International Journal of Languages' Education and Teaching* Volume 5, Issue 1, April 2017, s. 228.

İki ağız bir olunca, bir ağız g.. olur.
İki bakmak, bir istemeye bedeldir.
İki baş bir kazanda kaynamaz.
İki çapa, bir su yerine geçer.
İki çıplak bir hamama yakışır.
İki çömlek bir yerde olsa, tokuşmayınca olmaz.
İki çuval, bir harar, herkes menfaatini arar.
İki deliye bir uslu.
İki dereyi, bir tepe (belen) keser.
İki dinle bir söyle.
İki eğriden bir doğru çıkmaz.
İki emini bir yemin aralar (ayırır).
İki fındık bir olsa bir koyun (kozun) başını yaralar (yarar).
İki gönül bir olunca padişah bile ayıramaz.
İki gönül bir olursa, bağ duvar istemez.
İki hürüden bir kuru, iki kurudan bir hürü.
İki ipte bir maymun yok.
İki işitmeyince, bir söyleme.
İki kafa bir kafadan iyidir.
İki kardeş bir evde geçinememiş; yedi bacanak bir çavdar sapının gölgesinde geçinmiş.
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.
İki karpuz, bir el ile tutulmaz.
İki kesek, bir taşa karşı kor.
İki kılıç bir kılıfta olmaz.
İki kılıç bir kına girmez.
İki köy harap olmadan (olacağına) bir köy şen olsun.
İki kuru bir yaş olmazsa bağrını deş.
İki laf bir köfteden tatlı olur.
İki mitil, bir sitil.
İki söz bir büyüdür.
İki söz, bir cadı sayılır.
İki yanlış bir doğru etmez.
İki yeminden bir emin.
İsteyen bir cingen vermeyen iki cingen.
İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü.

5.3. bir...iki...üç Kalıbında Olanlar

Bir gün, iki gün misafir, üçüncü gün git kâfir.
Bir hatır (sabır) , iki hatır (sabır), üçüncüde vur yatır.
Bir olan iki olur, iki olan üç.
Bir olur, iki olur üçüncüsü b.. olur.
Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge, üçüncü de girersin ele (ele geçersin) çekirge.

5.4. İki Sözcüğünün Diğer Sayılarla Kurulduğu Örnekler

İki sekiz, bir on dokuz; üç yirmi, bir otuz.

İki sekiz, bir oncağız; daha dünkü kızcağız.

Sen bilirsin *bir, iki*; ben bilirim *on iki*.

Sen bilirsin *on iki*, biz de biliriz *bir iki*.

İki göç bir bozgun yerini tutar, üç göç bir yangın.

6. İki Sözcüğünün Diğer Sözcük Gruplarında Kullanıldığı Örnekler: “İki”
sözcüğü bazı örneklerde bağlama grubu ve bulunma grubu kalıbındadır.

6.1. Bağlama Grubu Kalıbında Kullanıldığı Örnekler

İki ile iki dört eder.

6.2. Bulunma Grubu Kalıbında Kullanıldığı Örnekler

Fukaranın tavuğu *iki günde bir* yumurtlar.

6.2.1. İkide bir Kalıbında Kullanıldığı Örnekler

İkide bir bittirirsa bir avrat, onu dışarı at.

İkide bir küserse avrat, tut kolundan dışarı at.

SONUÇ

Atasözleri bir toplumun kendi deneyimleri ve bilgeliğiyle oluşturduğu söz varlığı üyeleridir.¹⁵ Türkçenin söz varlığında önemli bir değeri olan atasözleri içinde dilimizin millî özelliklerini yansıtan sayılar elbette yer bulmuştur. Atasözlerimize baktığımızda sayılar içerisinde en fazla “iki”nin kullanıldığı görülmüştür. Bunda da teklifi, mutlaklığı ifade eden “bir” in etkisi yadsınmaz. “bir” var olmayı, bilinmeyi, fark edilmiş olmayı ortaya koyması bakımından son derece önemlidir.¹⁶ “iki” ile beraber çokluk başlar ve evrendeki “ikilik” temsil edilir. Türkiye Türkçesi atasözlerinde “iki” en çok sıfat yapımında kullanılmıştır. Bunlar: organ isimleriyle (ayak, baş, diş, el, göz, kulak, yumruk vb.), hayvan isimleriyle (horoz, kuş, serçe, şahin, kedi, köpek, kuş, tavşan vb.), kişi ismiyle, defa/kere/kez isimleriyle, meslek/unvan isimleriyle, cinsiyet ifade eden isimlerle, yiyecek/içecek isimleriyle, eşya isimleriyle, yer isimleriyle ve diğer isimlerle kurulanlar olmak üzere şeklinde sıralanabilir. “iki” sayı sözcüğü zamir olarak “ikisi” ve “her ikisi” sözcüklerinde görülür. Sözcüğün zarf olduğu kullanımlarında ise “iki” defa / kere / kez anlamlarında daha ziyade bir miktar zarfıdır. “iki”nin gerek yalın gerekse ismin hâllerini alarak isim görevinde olduğu örnekler sınırlı sayıdadır. “iki” bazı atasözlerinde bağlama grubu, bulunma grubu kalıbındadır. Eş dizimli kullanımlara gelince, “bir” ve “iki”nin birbirinin zıttı olması *bir...iki, iki...bir* dizimli atasözlerinin çok sayıda örneğinin bulunması sonucunu doğurur. “iki” esasında sadece atasözlerini değil “her şey insan için” hükmünden yola çıkarak merkezde insan olmak üzere hayata damgasını vurmuş bir sayıdır. “Yalnızlık Allah’a mahsustur” denilerek kişinin kendisine eş seçmesi belki de “iki”nin oluşumuna bu eş kavramının hizmet etmiş olduğunu gösterir. “Bir bedende iki canlı” ifadesiyle hamilelere “iki canlı” denilmesi varoluşumuzdaki bir gerçeğe işaret eder.¹⁷ Bu ve benzeri örneklerin çoğaltılabileceği açıktır. Bu çalışmada

¹⁵ AKSAN Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 38.

¹⁶ HAZAR Mehmet, ŞENGÖNÜL Mehmet, “agm.” s. 144.

¹⁷ HAZAR Mehmet, ŞENGÖNÜL Mehmet, “agm.” s. 144.

“iki”nin hangi söz kalıpları içerisinde yer aldığı, kullanım sıklığının hangi sözcüklerle ve ne türde yapıldığı hususlarının işlenmesi amaçlanmıştır. Ancak atasözlerinde “iki” sayısının anlam boyutunun incelenmesinin farklı bir çalışmayı ön gördüğünü de ifade etmek gerekir.

KAYNAKLAR

- AKSAN Doğan (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKSOY, Ömer Asım (1981). *Atasözleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- ALBAYRAK, Nurettin (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- DURBİLMEZ, Bayram (2008). “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar”. “Turkish Studies” International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall, s.212-225.
- DURBİLMEZ, Bayram (2009). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-Nâmelerde Dört Sayısı”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı 52, s. 71-86.
- EYÜBOĞLU, E. Kemal (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul.
- HAZAR Mehmet, (2007). “Bedende Çift Olarak Bulunan Organ Adları Üzerine Bir Tespit Çalışması”. “Türk Kültüründe Beden” Konulu Uluslararası Sempozyum. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul.
- HAZAR Mehmet, ŞENGÖNÜL Mehmet (2012). “Türk Kültüründe Sıfırdan Dokuza Kadar Sayı Adları ve Matematik Değerleri”. *BAL-TAM Türklük Bilgisi* 17, Prizen, s. 141-158.
- HİRİK, Erkan (2017). “Türk Dünyası Atasözlerinde Sayılar ve Anlamları”. *International Journal of Languages' Education and Teaching* Volume 5, Issue 1, April, s. 223-241.
- KAYMAZ Zeki (2002). “Türklerde Sayı Sistemleri”. *Türkler* C 3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 419-426.
- RONAN, Colin A. (2005). *Bilim Tarihi*, (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun), Tübitak Yayınları, Ankara.
- RUHLEN, Merritt (2006). *Dilin Kökeni* (Çev. İsmail Ulutaş), Hece Yayınları, Ankara.
- SCHIMMEL, Annemarie (2001). *Sayıların Gizemi* (Çev. Mustafa Küpüşoğlu), Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- ŞAVK, Ülkü Çelik (2001). “Manas ve Maaday-Kara’da Sayılar”. *Millî Folklor Dergisi*, Yıl 13, Sayı 50, s. 52-57.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2016). ”Geleneklerin Dilinde Yolculuk: Yedi Sayısının Kullanımı”. 21. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Makedonya-Üsküp, 9s.
- WEBER, Alfred (1991). *Felsefe Tarihi*, Çev. H. Vehbi Eralp, Sosyal Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Ümmühan (2011). *Türk Halk İnanışlarında Sayılar*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.